
Spis treści

Wstęp	9
Kluczowe zagadnienia rehabilitacji osób z niepełnosprawnością narządu wzroku z zaznaczeniem istotności orientacji przestrzennej i lokomocji (Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz)	13
Wprowadzenie w problematykę rehabilitacji	13
Orientacja przestrzenna i poruszanie się osób z niepełnosprawnością wzroku – definicje i znaczenie	20
Orientacja przestrzenna jako czynnik ułatwiający przystosowanie społeczne osób z niepełnosprawnością wzroku	29
Znaczenie kompensacji w orientacji przestrzennej i poruszaniu się osób niewidomych i słabowidzących	37
Strategie nauczania orientacji przestrzennej i poruszania się osób niewidomych (Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Jacek Kwapisz)	67
Wstępne umiejętności i pojęcia z zakresu orientacji przestrzennej	67
Techniki posługiwania się długą laską	76
Wiadomości i umiejętności potrzebne do samodzielnego poruszania się	84
Plany, mapy i nawigacja dla osób niewidomych	91
Projekt podstawy programowej orientacji przestrzennej dla uczniów niewidomych	95
Aneks 1. Skala ocen z zakresu orientacji przestrzennej i bezpiecznego samodzielnego poruszania się osób niewidomych	103

Strategie nauczania orientacji przestrzennej i bezpiecznego poruszania się osób słabowidzących (Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz)	107
Czynniki warunkujące stopień posługiwania się wzrokiem i wpływ stanów patologicznych oka na funkcjonowanie widzenia	107
Ocena sprawności narządu wzroku i planowanie pracy nauczyciela orientacji przestrzennej z osobami słabowidzącymi	113
Zaburzenia widzenia i wynikające z ich rodzaju wskazówki metodyczne	122
Pomoce używane do orientacji przestrzennej oraz wskazania praktyczne ułatwiające funkcjonowanie osobom słabowidzącym	127
Aneks 2. Skala ocen z zakresu orientacji przestrzennej i bezpiecznego samodzielnego poruszania się osób słabowidzących	132
Orientacja przestrzenna z mobilnością jako problemy interdyscyplinarne i wyzwania dla profesjonalistów (Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz)	135
Nauczyciel orientacji przestrzennej – wymagania i predyspozycje	135
Wyzwania w pracy rehabilitacyjnej z osobami niewidomymi i słabowidzącymi w starszym wieku	138
Współpraca z rodzicami dzieci z niepełnosprawnością narządu wzroku w zakresie rozwoju orientacji przestrzennej	146
Orientacja przestrzenna i mobilność osób z niepełnosprawnością narządu wzroku jako problemy interdyscyplinarne	152
Elektroniczne narzędzia wspomagające orientację przestrzenną i samodzielne poruszanie się osób z niepełnosprawnością narządu wzroku (Emilia Śmiechowska-Petrovskij)	161
Wprowadzenie	161
Elektroniczne narzędzia wspomagające poruszanie się (<i>Electronic Travel Aids – ETA</i>)	163
Elektroniczne narzędzia nawigacyjne (<i>Electronic Orientation Aids – EOA</i>)	171
Wskazówki metodyczne edukacji w zakresie wykorzystywania elektronicznych narzędzi wspomagających poruszanie się i orientację w przestrzeni osób z niepełnosprawnością narządu wzroku	178
Podsumowanie	185

Elektroniczne narzędzia wspomagające orientację przestrzenną i samodzielne poruszanie się w perspektywie osób z niepełnosprawnością narządu wzroku <i>(Emilia Śmiechowska-Petrovskij)</i>	187
Wprowadzenie	187
Metodologia badań	187
Charakterystyka badanych osób	189
Wnioski	227
Aneks 3. Dyspozycje do wywiadu	232
Pies przewodnik w orientacji przestrzennej i samodzielnym poruszaniu się osób z niepełnosprawnością narządu wzroku <i>(Emilia Śmiechowska-Petrovskij)</i>	233
Wprowadzenie	233
Pies przewodnik – historyczne aspekty wykorzystania psa w charakterze pomocy rehabilitacyjnej dla osób niewidzących	233
Psy przewodniki osób z niepełnosprawnością narządu wzroku w procesie szkolenia i pracy	236
Znaczenie psów przewodników dla mobilności osób niewidzących	243
Wskazówki metodyczne dla praktyki w zakresie nauczania orientacji przestrzennej i poruszania się osób z niepełnosprawnością wzroku z wykorzystaniem psów przewodników	246
Podsumowanie	250
Bibliografia	255